

Папуга, який знав татуса

Рей Бредбері

Про викрадення, звісно, дізнався весь світ. Лише кілька днів потрібно було, щоб усю вагу цієї новини з Куби збагнули і в Сполучених Штатах, і на лівому березі Сени в Парижі *, і, нарешті, в маленькій затишній кав'ярні в Пампілоні, де напої такі гарні, а дні чомусь завжди такі погідні. [288]

* На лівому березі Сени в Парижі розташовані учбові й культурні заходи — Сорбонський університет, Колеж де Франс, Латинський квартал тощо.

Але коли значення цієї новини збагнули, всі прикипіли до телефонів. Мадрид викликав Нью-Йорк, а Нью-Йорк кричав на південь, Гавані: "Перевірте, будь ласка, обов'язково перевірте – чи може статися таке безглуздя".

Потім якась жінка прорвалася з Італії, з Венеції; чутність була погана, зрозуміли тільки, що вона дзвонить з бару "У Гаррі" й просто приголомшена тим, що трапилося, це жахливо, адже світовій культурній спадщині загрожує страшна небезпека...

Далі, менше ніж за годину, мені зателефонував один бейсболіст і прозаїк — колись він був близьким другом Татуса, а тепер жив по півроку то в Мадриді, то в Найробі. Він плакав, чи принаймні мало не плакав.

– Скажи мені, – благав він з іншого кінця світу, – що сталося? Які факти?

А факти були такі: на Кубі, в Гавані, кілометрів за чотирнадцять від "Фінка Віхія", Та-тусевої садиби, є простацький бар-кав'ярня, куди вчашав Татусь. Той бар, де його ім'ям назвали коктейль, а не той, розкішний, де він зустрічався з різними літературними світилами, як-от К-к-кеннет Тайнен чи... е-е... Т-тен-несі У-їльямс (як вимовив би пан Тайнен). Ні, це зовсім не "Флорідіта"; сюди приходять без піджаків, столи тут з простих дощок, на підлозі – тирса, позаду шинквасу — велике, наче бруднувата хмара, дзеркало. Сюди Татусь приходив, коли у "Флорідіті" було надто багато туристів, які хотіли побачити пана Хемінгуея. І те, що тепер тут скоїлося, просто-таки мусило стати великою новішою, більшою, ніж те, що він казав Скоттові Фіцджеральду про багатіїв; більшою, ніж оповідь про те, як він дуже давно накинувся на Макса Істмена [289] в кабінеті Чарлі Скрібнєра, видавця. Новина стосувалася старезного папуги.

Ця поважного віку птиця мешкала в клітці на шинквасі бару, про який тут ідеться, — тепер він називається "Куба лібре". Там старий папуга жив ось уже мало не тридцять років – майже стільки, скільки Татусь жив на Кубі.

І найголовніше: відтоді, як Татусь оселився у "Фінка Віхія", він знав папугу і розмовляв з ним, а папуга розмовляв з Татусем. Минали роки, й пішли чутки, нібито Хемінгуей почав говорити, як той папуга; а дехто заперечував: ні, мовляв, це папуга почав говорити як Хемінгуей! Татусь, бувало, вишикує чарочки на шинквасі, сяде перед кліткою й починає з птицею розмову, цікавішої за яку ти ніколи й не чув, вечорів на чотири поспіль. Наприкінці другого року їхнього знайомства папуга знав про Хема, і

про Томаса Вулфа, і про Шерву-да Андерсопа більше за саму Гертруду Стайн*. Більше того, папуга навіть знав, хто така ця Гертруда Стайн. Скажеш лише "Гертруда", – а папуга вже цитує: "На луці голуби якби..." А ще бувало, коли вже дуже попросять, папуга почне: "Були цей старий, і цей хлопчик, і цей човен, і це море, і ця велика риба в морі..." Нараз замовкне, щоб з'їсти сухого печива.

* Стайн Гертруда (1874-1946) – американська письменниця, представниця формально-експериментального підходу до письма.

Так ось, ця неймовірна птиця якось у неділю, надвечір, зникла з "Куба лібре" разом із кліткою. Ось чому надсаджувався мій телефон. Ось чому один з найпопулярніших журналів дістав од державного департаменту спеціальний [290] дозвіл і літаком відправив мене на Кубу: може, я там знайду бодай клітку, чи хоч що-небудь від птиці, або якісь відомості про викрадача. Стаття, сказали мені, потрібна невимушена, добродушна, з підтекстом. І, правду сказати, мені самому було цікаво. Плітки про цю птицю я чув і раніше. Щось мене в усій цій оказії дуже зачепило.

Я вийшов з реактивного літака, що йшов рейсом із Мехіко, взяв таксі й поїхав через місто до тієї дивної маленької кав'ярні.

Хоча і з превеликими труднощами, але мені таки пощастило пробратися в бар. Не встиг я увійти, як зі стільця схопився маленький смагливий чоловічок і закричав:

– Ні, ні! Ідіть звідси! Зачинено!

Він вибіг надвір і почав прилаштовувати до дверей замок, ніби й справді збирався замкнути свою кав'ярню. Столи були порожні, в кімнаті – жодного відвідувача. Коли я з'явився, він, мабуть, просто провітрював приміщення.

– Я стосовно папуги, – сказав я.

– Ні, ні! – закричав він; очі його зволожніли. – Навіть розмовляти не стану! Це занадто для мене. Коли б я не був католиком, то вже наклав би на себе руки. Бідолашний Татусь! Бідолашний Кордова!

– Кордова? – здивовано пробурмотів я.

– Так звали папугу, – люто відказав чоловічок.

– Авжеж, – я миттю добрав розуму. – Кордова. Я приїхав його врятувати.

На мої слова він замовк і закліпав очима. По його обличчю пробігла хмарка, потім воно засвітилося, а тоді знов спохмурніло. [291]

– Неможливо! Ви? Ні, ні. І ніхто його не врятує! Хто ви такий?

– Друг Татуся і папуги, – швидко промовив я. – І що довше ми отут розпатякуємо, то далі втікає злочинець. Хочете, щоб сьогодні ввечері Кордова був тут? Тоді зробіть для себе й для мене кілька добрих Татусевих коктейлів. І поговоримо.

Моя грубувата відвертість справила на нього враження. Не минуло й двох хвилин, а ми вже сиділи за шипквасом, там, де колись стояла клітка, а тепер нічого не було, й пригублювали улюблений Татусів напій. Чоловічок – його звали Антоніо – безперестанно витирав місце, де колись стояла клітка, а потім тією самою ганчіркою витирав собі очі. Я випив одну склянку, взявся за другу й сказав:

– Це не звичайна крадіжка.

- Ви мені це кажете! - закричав Антоніо. — Люди з усіх усюд приїжджали подивитися на цього папугу, побалакати з Кордовою, послухати, як пін - о боже! - промовляв голосом Татуса. Бодай би ті крадії провалились у пекло, бодай би воші там згоріли, еге ж, згоріли!

- Вони таки й згорять, - сказав я. - Кого лп підозрюєте?

- Всіх. І нікого.

- Злодій, - мовив я й заплющив на мить очі, смакуючи коктейлем, - безперечно, людина освічена, читає книжки, - це ясно, чи не так? Хтось такий був тут за останні кілька днів?

- Освічений, неосвічений! Протягом останніх десяти років, сеньйоре, останніх двадцяти років весь час приїздили люди, весь час пцта-ли Татуса. Поки він був тут, вони знайомилися [292] з ним. Коли татуса не стало, вони почали знайомитися з Кордовою. Отак весь час - чужинці, чужинці...

- Але згадай-по, Антоніо, - сказав я, торкаючись до його тремтливого ліктя. - Може, тут останніми днями тинявся хтось, не тільки освічений, не тільки шанувальник книжок, а... як би це сказати... чудний. Такий дивний, muy excentrico *, що тобі запам'ятався більше за інших. Такий, що...

- Madre de Dios! ** - вигукнув, скочивши на рівні, Антоніо. Його погляд занурився в глибини пам'яті. Він схопився за голову так, ніби в ній щось вибухнуло. - Дякую, сеньйоре. Si, si!*** От тварюка! Був, був такий, клянуся Христом! Дуже маленький. А балакав таким тонюсіньким голосом - і-і-і! - ну чисто тобі muchacha**** в шкільній виставі, еге! Наче відьма проковтнула канарку, а та співає в неї в череві! На ньому був синій вельветовий костюм і широка жовта краватка.

- Так, так! - тепер і я схопився з місця й майже закричав: - Кажіть далі!

- Обличчя в нього, сеньйоре, маленьке й дуже кругле, волосся солом'яне, підстрижене на чолі, ось так - вж-ж-жик! І маленький ротик, рожевий, як... льодяник, еге! Він... він схожий на uno mupeso*****, таку можна виграти на карнавалі...

* Дуже дивний (ісп.)..

** Мати божя! (Ісп.)

*** Так, так (ісп.).

**** Дівчина (ісп.).

***** Лялька, що зображає хлопчика (ісп.).

- А, пірникова лялька!

- Si. В Коні-Айленд, еге, коли я ще був [293] малий, пірпикові ляльки! А на зріст він ось такий - бачите? Мені до ліктя. Не карлик, ні, але... Скільки років? Кров Христова, хто знає? Обличчя гладеньке, жодної зморшки, але... тридцять, сорок, п'ятдесят. А взутий він був у...

- У зелені туфельки! - закричав я.

- Que? *

* Що? (Ісп.)

- У черевики!

- Si! - він здивовано блимнув. - Але звідки ви знаєте?

Я вибухнув:

- Шеллі Каплун!

- Саме так! А з ним ще були друзі, сеньйоре, вони весь час сміялися... ні, хихикали. Мов черниці, що надвечір грають біля церкви в баскетбол. О, сеньйоре, то ви думаєте, що це вони, що це він...

- Не думаю, Антонію, я певен. Шеллі Каплун. Колії хто з письменників і ненавидів Татуса, то це Шеллі Каплун. І він, безперечно, міг поцупити Кордову. Хіба колись не було розмов, що ця птиця запам'ятала останній, найкращий і ще не записаний на папір Татусів роман?

- Балакали, сеньйоре. Але я не пишу книжок, я тримаю бар. Я даю пташині сухе печиво. Я...

- Антонію, принеси мені, будь ласка, телефон.

- Ви знаєте, де папуга, сеньйоре?

- Щось мені каже, і каже голосно, - так.

Я набрав номер "Гавана лібре", найбільшого в місті готелю. [294]

- Шеллі Каплуна, будь ласка. У трубці загуло, потім клацнуло.

За півмільйона миль од мене якийсь марсіанський хлопчик-недомірок узяв трубку і заспівав флейтою, а потім задзвенів дзвіночком:

- Шеллі слухає.

- Щоб я пропав, коли це не він! - вигукнув я. І, схопившись із місця, вибіг із бару "Куба лібре".

Я мчав на таксі назад, у Гавану, й думав про Шеллі - про того Шеллі, якого знав досі. Навколо нього - тьма друзів; усе своє він возить із собою в валізах; ополоником зачерпує собі з чужих тарілок суп; вихоплює з вашої кишені гаманець і позичає у вас гроші; щойно уминав зелений салат, аж за вухами лящало, - і ось його вже нема, тільки листочки салату у вас на килимі. Чарівний малюк Шеллі!

Через десять хвилин таксі, яке, здавалося, не мало гальм, викинуло мене на ходу і, крутнувшись, помчало на другий кінець міста, мабуть, шукати аварію.

Я влетів у вестибюль, на мить зупинився спитати, кинувся нагору і, нарешті, зупинився перед дверима Шеллі. Вони судомно здригалися, мов хворе серце. Я приклав вухо до дверей. Так нестямно кричати й верещати могла тільки згряя птахів, у яких буря вискубувала пір'я. Я доторкнувся до дверей. Вони двигтіли, ніби величезна пральна машина, що проковтнула й тепер жує несамовиту рок-групу й цілу купу дуже брудної білизни. Мені здалося, що мої шкарпетки й труси почали повзати по моїх ногах.

Я постукав. У відповідь - ні звуку. Штовхнув двері. Вони плавно прочинилися. Я переступив [295] через поріг і побачив таке жахливе видовище, що його не намалював би навіть Босх *.

* Босх Хієронімус (прибл. 1460-1516)-нідерландський художник. Поєднував у своїй творчості елементи фантастики, фольклору і реалізму. У кімнаті, що нагадувала

свинячий хлів, валялися де попало ляльки завбільшки з людину; ошалілі очі в них напівзаплющені; в обпечених, безсилих пальцях диміли сигарети чи виблискували порожні склянки з-під віскі, а радіоприймач, стрясаючи повітря, шмагав їх батогами музики, яку, певне, передавали з божевільні десь у Штатах. Кімната нагадувала місце катастрофи. Наче щойно тут промчав великий брудний паровоз і розметав навсібіч свої жертви; тепер вони лежали в різних позах по всіх кутках і стогнали, ніби їм потрібна невідкладна медична допомога.

Посередині цього пекла, випростаний і пристойний, сидів чепурун у вельветовій куртці, краватці-метелику кольору хурми і в зелених черевиках. Звісно, це був Шеллі Каплун. Зовсім не здивувавшись, він поважно простяг мені склянку й закричав:

- Я так і знав, що це ти дзвониш! У мене винятковий телепатичний талант! Ласкаво прошу, Раймундо!

Він завжди називав мене Раймундо. Рей – для нього надто буденно. Ім'я "Раймундо" ніби перетворювало мене в латифундиста, що має тваринницьку ферму, повну племінних бичків. Я не заперечував, хай буде Раймундо.

- Сідай, Раймундо! Та пі... якось інакше, цікавіше...

- Пробач, – сказав я, намагаючись бути [298] схожим на Дешіела Хеммета, – випнув підборіддя й зробив сталеві очі. – Нема часу.

Я перетнув кімнату, остерігаючись, щоб не наступити на котрогось із його друзів — Гноячка, М'якуша, Хвилюнчика, Добрячка і одного актора, – пам'ятаю, колись його спитали, як він зіграє роль у фільмі, а він сказав: "Зіграю як олениця".

Я вимкнув радіоприймач. Люди в кімнаті заворушилися. Я висмикнув вилку радіоприймача зі стіни. Дехто сів. Я відчинив вікно й жбурнув радіоприймач на вулицю. Всі заверещали, наче я кинув у ліфтову шахту їхніх рідних матерів.

Звук, що долинув знизу, з асфальтового тротуару, зробив мені неабияку приємність. З щасливою усмішкою я відвернувся од вікна. Дехто вже підвівся й погрозово сунув на мене. Я дістав з кишені десятидоларову банкноту, простяг її, не дивлячись, комусь і сказав:

- На, купи новий.

Той, важко переставляючи ноги, вибіг із кімнати. Двері грюкнули. Я почув, як він подався сходами, ніби квапився зробити вранішній укол

У Руку.

- Гаразд, Шеллі, – мовив я. – Де він?

- Хто де, любий? – запитав той, невинно витріщивши очі.

- Сам знаєш, – і я втупився в його крихітну ручку, яка тримала склянку з коктейлем. З тим самим, з Татусевим, – суміш папайї, лайму, лимона й рому (подають лише в "Куба лібре"!)). Наче для того, щоб знищити речовий доказ, Шеллі проковтнув коктейль.

Я підійшов до стіни, де було троє дверей, і простяг руку до одних.

- Це стінна шафа, любий. [297]

Я простяг руку до других дверей.

- Не входи. Тобі навряд чи сподобається це, що ти побачиш.

Я не ввійшов.

Я простяг руку до третіх дверей.

- Ну, хай уже буде по-твоєму, любий, заходь,— зухвало мовив Шеллі.

Я відчинив двері.

За дверима була маленька комірчина, у ній — вузьке ліжко, біля вікна — стіл.

На столі стояла клітка, клітка була накрита хусткою. З-під хустки чувся шерех пір'я і скрип дзьоба по дротинах.

Підійшов Шеллі; не зводячи очей з клітки, став коло мене; його пальчики стискали склянку вже з новим коктейлем.

- Шкода, що ти приїхав не о сьомій годині вечора, — промовив він.

- Чому саме о сьомій?

- Аякже, Раймундо, тоді ми саме доїдали б нашу пташку, тушковану з соусом керрі* й диким рисом. Цікаво, багато в того папуги білого м'яса під пір'ям чи взагалі нема?

* Соус із м'яса, риби, фруктів чи овочів, приправлений різними прянощами.

- І ти зміг би? — гаркнув я. І пильно подивився на нього.

- Так, зміг би, — відповів я сам собі.

Я трохи ще постояв у дверях. Тоді повільно підійшов до столу й зупинився перед кліткою, запнутою хусткою. Посередині хустки великими літерами було вишите одне-єдине слово "МАМА".

Я зиркнув на Шеллі. Він стелував плечима й почав сором'язливо розглядати кінчики своїх черевиків. [298]

Я взявся за край хустки. Шеллі сказав:

- Почекай. Перш ніж скинеш її... спитай що-небудь.

- Що, приміром?

- Ну, про Ді Маджо*. Скажи: "Ді Маджо". У моїй голові, клацнувши, ввімкнулася десятихатна лампочка. Я нахилився над схованою під хусткою кліткою і прошепотів:

- Ді Маджо. Тисяча дев'ятсот тридцять дев'ятий рік.

Тиша — чи то мовчання живої істоти, чи то комп'ютера. Під словом "МАМА" зашаруділо пір'я, по дротяній клітці зацокотів дзьоб. Тоді тоненький голосок проказав:

- Тридцять повних пробіжок. Середній результат — нуль цілих триста вісімдесят одна тисячна.

Я був приголомшений. Але тут-таки прошепотів:

- Бейб Рут**. Тисяча дев'ятсот двадцять сьомий рік.

*, ** Знамениті американські бейсболісти

Знову тиша, шурхіт пір'я, стукіт дзьоба, а тоді:

- Повних пробіжок шістнадцять. Середній результат — нуль цілих триста п'ятдесят шість тисячних. Ух!

- Боже мій, — сказав я.

- Боже мій, — луною повторив Шеллі Каплун.

- Авжеж, це таки той самий папуга, що знав Татуся.

- Так, це він.

І я зірвав хустку з клітки. Не знаю, що я сподівався побачити під вишиваною хусткою. Може, крихітного мисливця в чоботях, куртці й крислатому капелюсі. Може, бородатого рибалку в светрі з високим коміром, на дерев'яному ослінчику. Щось маптосіньке, літературне, людиноподібне, химерне, тільки не папугу.

Ле там був саме папуга.

До того ж не дуже гарний. З вигляду він такий, пібп вже хтозна скільки років не спав; це була птиця з тих нечупар, що ніколи не пригладжують свого пір'я, не чистять дзьоба. У папуги колір іржаво-зелений з чорним, дзьоб бруднувато-жовтий, під очима - кола, наче він потайки випивав. Легко можна було уявити собі, як він, то злітаючи, то підстрибуючи, вибирається з якогось бару о третій годині перед ранком.

Це був папуга-гульвіса.

Шеллі Каплун ніби прочитав мої думки.

- Враження краще, - сказав він. - коли хустка на клітці.

Я знову накинув хустку на клітку й почав гарячково думати. Потім став думати повільно. Нарешті нахилився над кліткою і прошепотів:

- Норман Мейлер.

- Не міг як слід запам'ятати алфавіту, — мовив голос з-під хустки.

- Гертруда Стайн, - вів я далі.

- Хворіла на крипторхізм, - відповів голос.

- Боже, - мені перехопило подих.

Я позадкував. Ошелешено подивився на клітку, запнуту хусткою. Потім блимнув на Шеллі Каплуна.

- Та чи ти розумієш, Шеллі, що це таке?

- Золота жила, любий Раймундо! - радісно вигукнув він.

- Монетний двір! - заперечив я.

- Невичерпні можливості для шантажу! [300]

- Приводи для вбивства! - докинув я.

-- Лише уяви собі! - Шеллі пирхнув у свою склянку. - Лише уяви, скільки б заплатили видавці самого тільки Мейлера, щоб цій птасі заціпило!

Я знову заговорив до клітки:

- Скотт Фіцджеральд! Мовчанка.

- Спробуй-но сказати: "Скотті", - порадив Шеллі.

- А-а, - долинув голос із клітки. - Добрий удар лівою, але не міг довести діло до кінця. Непоганий суперник, але...

- Фолкнер, - мовив я.

- Середній результат непоганий, грав тільки в окремому розряді.

- Стейнбек!

- Закінчив сезон останнім.

- Езра Паунд!

- У тисяча дев'ятсот тридцять другому році його купила нижча ліга.

- Певне... либонь, мені треба промочити горло.

Мені подали склянку. Я хильцем винив коктейль і стріпнув головою. Заплющив очі й відчув: земля зробила повний оберт; потім розплющив повіки й подивився на Шеллі Каплуна, найсучішого із сучих синів усіх часів.

- Є щось ще фантастичніше, - сказав він. - Ти чув лише першу половину.

- Брешеш, - відказав я. - Що може бути ще?

Він осяйно всміхнувся - на щоках з'явилися ямочки; так чарівно й водночас зловісно міг осміхатися тільки Шеллі Каплун.

- Було так, - почав він. - Ти, звісно, пам'ятаєш, що останніми роками тут, на Кубі, Татусеві [301] стало важко записувати свою базгранину? Отож він задумав ще один роман після "Островів в океані", але записати його ніяк не міг. Тобто роман той був у нього в голові; він багато кому про нього розповідав, але записати не міг, і край. Отже, він ішов до "Куба лібре", пив чарку за чаркою і довго розмовляв з папугою. Раймундо, впродовж тих довгих ночей Татусь за коктейлем розповідав Кордові свою останню книжку. І мало-помалу птиця все запам'ятала.

- Свій останній роман! - вигукнув я. — Останній роман Хемінгуея! Не написаний на папері, а завчений папугою! О боже мій!

Шеллі лише кивав головою, усміхаючись своєю усмішкою розпусного херувима.

- Скільки ти хочеш за цю птицю?

- Любий мій Раймундо, - і Шеллі Каплун постукав по склянці своїм рожевим пальчиком. - З якого дива ти вирішив, що ця тваринка продається?

- Колись ти продав свою матір, потім украв її й продав ще раз, під іншим ім'ям. Облиш, Шеллі. Ти задумав якусь велику гру, - і я замислився, дивлячись на запнуту хусткою клітку. - Скільки телеграм ти розіслав за минулі чотири-и'ять годин?

- Овва! Я вже починаю боятися!

- Скільки міжнародних телефонних розмов з оплатою на другому кінці дроту замовив ти зранку?

Шеллі Каплун жалісно, протяжно зітхнув і витяг з вельветової кишені зім'яту копію телеграми. Я взяв її й прочитав:

ТАТУСЕВІ ДРУЗІ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ ГАВАНІ ВІДДАТИСЯ СПОМИНАМ НАД [302] ПЛЯШКОЮ І ПТИЦЕЮ КРИ ТЕЛЕГРАФУЙТЕ СВОЮ ЦІНУ ЧИ ПРИВЕЗІТЬ З СОБОЮ ЧЕКОВІ КНИЖКИ І НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ КРП ХТО РАНІШЕ СІВ ТОЙ БІЛЬШЕ З'ІВ КРП БІЛЕ М'ЯСО АЛЕ ЗА РОЗЦІНКАМИ ІКРИ КРП МОЖНА КУПИТИ ВИКЛЮЧНІ ПРАВА ВИДАВНИЦТВАМ ТЕЛЕБАЧЕННЮ ПРЕСІ БУДЬ-ЯКОЇ КРАЇНИ КРП З ЛЮБОВ'Ю КРП ШЕЛЛІ САМІ ЗНАЄТЕ ЯКИЙ КРП

"Боже мій", - знову подумав я і випустив телеграму - вона впала па підлогу, а Шеллі подав мені список тих, кому він її надіслав:

"Тайм". "Лайф". "Ньюсуїк". Скрібнер. Сай-мон і Шустер. "Нью-Йорк тайме". "Монд". "Парі-матч". Один із Рокфеллерів. Кілька Кен-неді. Сі-бі-сі. Ен-бі-сі. Ем-джі-ем. Брати Уор-нери. "Твентіс сенчурі - Фокс" і т. д., і т. її., і т. д., і т. п.

Спискові не було кінця-краю, як і моєму поганому настроєві, що дедалі гіршав.

Шеллі Каплун жбурнув на стіл до клітки пачку телеграм, що надійшли у відповідь. Я швидко переглянув їх.

Усі адресати були вже в повітрі. Реактивні лайнери мчали до Гавани з усіх куточків світу. Через дві, чотири, найдовше – через шість годин Куба вируватиме літературними агентами, видавцями, просто дурнями й дурнями несосвітєнними, а ще контррозвідниками – фахівцями по викраденнях та білявими красунями, які сподіваються побачити на журнальних обкладинках свої фотопортрети з цією птицею на илечі.

Я прикинув: здається, в мене залишається [303] півгодини, може, трохи більше, аби щось зробити; що саме – я ще не знав. Шеллі штовхнув мене ліктем.

– А хто тебе послав, любенький? Знаєш, ти встиг раніше від інших. Називай пристойну ціну і, може, пташка буде твоя. Звісно, мені треба зважити й інші пропозиції. Але, мабуть, тут буде надто людно й гидко. Може, мені заманеться продати папугу задешево і чкурнути звідси. Бо, сам знаєш, вивезти папугу з країни не просто, чи не так? Тим паче, що цю пташку можуть оголосити національним надбанням. І все-таки, Раймундо, хто тебе послав, хай тобі грець?

– Хто не послав, тепер це вже неважливо,— замислено відказав я. – Приїхав я від чужого імені. Поїду – від свого. Від цієї хвилини в лише птах і я, решта не має значення. Я читав Татуса протягом усього свого життя. Тепер я приїхав, бо не міг не приїхати.

– Чи ти ба, альтруїст!

– Ти вже вибачай, Шеллі.

Задзвонив телефон. Шеллі схопив трубку. Якусь часину він щасливо цокотів, сказав, щоб його почекали внизу, поклав трубку і з викликом подивився на мене.

– Ен-бі-сі вже в вестибюлі. Хочуть записати годинне інтерв'ю з Кордовою. Сума — шестизначна.

Мене наче придавив важкий тягар. Знов задзеленчав телефон. Цього разу, самому собі на подив, трубку схопив я. Шеллі скрикнув. Але я відповів:

– Алло, вас слухають.

– Сеньйоре, – мовив чоловічий голос, – тут сеньйор Гобуелл; каже, що від журналу "Тайм". [304]

І я уявив собі наступний помер "Тайму": голова папуги на обкладинці й шість сторінок тексту.

– Хай почекає, – і я поклав трубку.

– "Ньюсуїк"?-спробував відгадати Шеллі.

– Ні, інший, – відповів я.

– "Нагорі, в затінку горбів, сніг був сухий",— почувся голос з клітки під хусткою.

– Заткни пельку, – мовив я тихо і втомлено.— Заткни пельку, дідько б тебе вхопив.

У дверях позаду нас з'явилися тіні. Збиралися й заходили до кімнати Каплунів друзі. Їх ставало дедалі більше, я почав тремтіти.

Сам не знаю чому, я почав підводитися. Моє тіло збиралося щось зробити; що саме

- я ще не знав. Я дивився на свої руки. Раптом правиця смикнулася вперед. Звалила клітку, розчахнула дротяні дверцята й просунулася всередину - схопити папугу.

- Ні!

Пролунав оглушливий рев, наче величезна громохка хвиля впала на берег. Усі в кімнаті зігнулися так, ніби кожному з них зацідили в живіт. Усі вони, видихнувши повітря, ринулися вперед, почали верещати, але я вже витяг папугу з клітки. Я тримав його за шию.

- Ні! Ні!

Шеллі кинувся до мене. Я вдарив його по гомілках. Він завив і опустився на підлогу.

- Не рухатись! - крикнув я й мало не засміявся, почувши зі своїх вуст цей заяложений вираз. - Бачили, як скручують в'язи курям? У цього папуги тонка шия. Крутнеш разок - і голова геть! Щоб ніхто не поворухнувся!

І ніхто не поворухнувся.

- Ах ти ж, сучий син! - сказав Шеллі, сидючи на підлозі. [305]

Я чекав: ось-ось вони гуртом накинуться па мене. Уявив собі, як мене б'ють, як я втікаю від них по пляжу, як ці людожери оточують мене й жеруть, у стилі Уїльямса Теннессі, разом із черевиками її одягом. Мені стало дуже шкода свого скелета, якого знайдуть на центральному майдані Гавани завтра на світанку.

Але вони не доторкнулися до мене, не побили мене й не вбили. І я зрозумів: поки мої пальці тримають шию папуги, що знав Татуса, я можу тут стояти, доки мого ліку.

Усім своїм серцем, душею й помислами я жадав скрутити голову пташини, жбурнути роздерті останки в ці бліді, шерехаті пики. Я хотів замурувати вхід до минулого й назавше знищити живу пам'ять Татуса, якщо вона могла стати іграшкою в руках оцих недоумкуватих дітей.

Але я не міг цього зробити з двох причин. Загине папуга - то загине й качка, тобто я, ставши здобиччю цих мисливців. І ще мене душили сльози: я оплакував Татуса. Мені просто несила було знищити запис його голосу, який оце був у моїх руках, живий, паче давня едісонівська платівка. Я не міг стати вбивцею.

Якби дорослі діти знали це, вони б обліпили мене, мов сарана. Але вони не знали. І, мабуть, моє обличчя теж не виказувало мене.

- Назад! - крикнув я.

Достоту, як у тій чудовій останній сцені з "Привітду паризької опери", де Лон Чейні, тікаючи через нічний Париж від розлюченої юрби, обертається до неї обличчям, підводить стиснутий кулак, наче в ньому бомба, і на якусг. мить натовп, жажнувшись, завмирає. Він сміється, розтуляє пальці, показує порожню долоню - і юрба жене його в річку, до його [306] смерті... Але я не збирався показувати їм, що моя долоня порожня. Вона міцно обхоплювала тонку шию Кордови.

- Звільніть дорогу до дверей! Вони звільнили.

- Не ворухитися! Не дихати! Якщо навіть хтб-небудь знепритомніє, пташині кінець, і не бачити вам ніяких авторських прав, ніяких фільмів, ніяких фотокарток. Шеллі,

подай-но мені клітку і хустку.

Шеллі Каплун обережненько взяв клітку та запинало й подав мені.

- Відступіть! - заволав я. Усіх відкинуло ще на фут.

- А тепер слухайте, - мовив я. - Коли я піду звідси й сховаюся, вас викликатимуть поодинці, ви матимете змогу познайомитися з Тату севим другом і заробити на сенсації.

Я брехав. Я чув фальш у своєму голосі. Але сподівався, що вони її не завважать. Тому заговорив швидше, аби приховати цю фальш.

- Зараз я піду звідси. Дивіться! Бачите? Я тримаю паугу за шию. Він житиме, поки ви будете виконувати мої накази. Отож ми пішли. Один крок, другий. Залишилася половина шляху. - Я йшов поміж них, і вони не дихали.— Крок, другий, - примовляв я, а мов серце підступало до горла. - Ось і двері. Спокійно. Ані руш! Клітка в одній руці. Пташина - в другій...

- "Леви бігли по жовтому піску пляжу",— сказав пауга; горло його рухалося під моїми пальцями.

- О боже! - промовив Шеллі, скоцюрбившись біля столу. По його щоках котилися сльози. Може, не тільки через гроші. Може, Татусь щось важив і для нього. Він простяг руки до [307] мене, до пауги, до клітки, благаючи нас повернутися.-О боже! О боже!- він зарідав.

- "Лише кістяк величезної риби лежав біля причалу, і кістки яскраво білили в промінні вранішнього сонця", - сказав пауга.

- Ох, - видихнули всі.

Я не став придивлятися, чи плаче ще хто-небудь. Я переступив через поріг. Зачинив двері. Кинувся до ліфта. Якимсь дивом він був тут, і всередині куняв ліфтер. Ніхто не наважився мене переслідувати. Либонь, розуміли, що це намарне.

Ввійшовши в ліфт, я посадив паугу в клітку, а на клітку накинув хустку з написом "МАМА". Ліфт повільно посунав донизу, крізь майбутні роки. Я думав про ті роки, де я сховаю паугу, і як тепло йому буде в мене, хоч хай яка негода, як добре я його годуватиму, і як заходитиму до нього раз на день і розмовлятиму з ним крізь хустку, і ніхто ніколи не побачить його - ні газетярі, ні журналісти, ні кіношники, ні Шеллі Каплун, ні навіть Анто-ніо з кав'ярні "Куба лібре". Минатимуть дні, тижні, мене раптом охопить жах, що пауга онімів. Тоді я прокинувся серед ночі, прочовгаю до його кімнати, підійду до клітки і скажу: "Італія, тисяча дев'яtsel вісімнадцятий рік..." І старечий голос з-під напису "МАМА" відповість: "Тієї зими сніг злітав з прискалків гори сухою білою пилюкою..." - "Африка, тисяча дев'яtsel тридцять другий рік". - "Ми дістали рушниці, і змастили їх, і вони були сині й сяйливі і лежали в наших руках, і ми чекали в високій траві й усміхалися..." - "Куба, Гольфстрім".— "Ця риба впливла з води й підстрибнула аж до сонця. Все, що я коли-небудь думав про рибу, було в цій рибі. Все, [308] що я коли-небудь думав про стрибок, було в цьому стрибку. Вони вмістили в себе все моє життя. Це був день сонця, води і життя. Мені хотілося вдержати все це в руках. Мені хотілося, щоб це не скінчилося ніколи. І все-таки, коли

риба впала, і вода, біла, а потім зелена, зійшлася над нею, все скінчилося..."

Тим часом ми вже спускались в вестибюль; двері ліфта розсунулися; я вийшов, тримаючи в руках клітку з написом "МАМА", швидко перетнув вестибюль, опинився на вулиці й гукнув таксі.

Залишалося найскладніше – і найнебезпечніше. Я знав: ще до того, як я дістанусь до аеропорту, вже повідомлять охорону й народну міліцію. Можна не сумніватися, Шеллі Каплун сповістить, що з країни збираються вивезти національне багатство. Треба було придумати, як пройти з папугою через митницю.

Але ж я літератор, людина начитана, і вихід знайшов досить швидко. Я зупинив таксі, купив баночку вакси і пофарбував Кордову в чорне від ніг до голови.

– Слухай, – нахилившись до клітки, прошепотів я. Ми мчали вулицями Гавани.—
Nevermore *.

* Ніколи! (Англ.) Натяк на знаменитий вірш Едгара По "Крук".

Ці звуки, певне, були для нього новими, бо, думав я, Татусь не став би цитувати суперника середньої ваги, якого він нокаутував багато років тому. Поки слова закарбовувалися в пам'яті папуги, під хусткою панувала тиша.

І нарешті я почув:

– Nevermore, – добре знайомим тенорком Татуся промовила птаха, – nevermore.
[309]